

Vinica in Bojanci

Pri Župančiču in potomcih uskokov

Dostop: V Vinici je ob rojstni hiši pesnika Otona Župančiča posebno vabljivo obrežje Kolpe. Približno 150 višinskih metrov nad Vinico je hrib Žeželj s svojo znamenito romarsko cerkvijo. Pot nanj pelje skozi vas Golek pri Vinici in mimo postaj križevega pota. Z Žeželja pelje makadamska cesta skozi gozdnato in kraško Viničko gmajno, imenovano tudi Mamalovice, ki ima lepe brezove sestoje. Dobrih 5 kilometrov je daleč zanimiva vas Bojanci, kjer živijo potomci uskokov.

Naravne lepote

Zgodovinsko-kulturne znamenitosti

Komu drugemu kot pesniku Otonu Župančiču, ki je bil med obeh svetovnih vojn in do svoje smrti v letu 1949 osrednja osebnost slovenske kulture, se ima Vinica zahvaliti za svojo slavo kraja, ki združuje v sebi vse lepote in svojske vrednosti Bele krajine. Z zemeljske terase, kjer leži ta vas z nekaj več kot 200 prebivalci, se najlepše vidi *Kolpe srebrne široki pas*. In če ponovimo še naprej za Župančičem, v Vinici rojenim leta 1878, *teh krajev ne pozabi, kdor se svetlobe njih je nasesal ...*

Kakšne pa so te svetlobe, da bi se jih otroci matere zemlje smeli »nasesati«? Gotovo ne samo Vinica, ta razmeroma dolgočasen obcestni kraj z dvema križiščema in spodobno obnovljeno cerkvijo, ki noče zaostajati za prizadevnim obnavljanjem in okraševanjem, v ka-

tera je zajeta vsa Slovenija. Tudi ne grad na strmi obkolpski pečini, ki je resnici na ljubo polgrad, zanikrno (ne)obnovljen. Gotovo so to obrežja Kolpe in reka sama, ki jo ravno pod gradom poševno sekajo ostanki enega od znamenitih jezov na reki. To so kamnite zložbe za napeljavo vode za mline, žage in kovačije iz časov, ko energetske potenciali še niso onesnaževali okolja. Na Kolpi, ki je kot najdaljša slovenska »riviera« dolga 292 kilometrov, je takih

Pogled z Žeželja na Golek pri Vinici. Onkraj Kolpe je že hrvaška vas Jančani.

jezov okoli 50. Pod njim je voda, mikavna za kopanje že spomladi in še jeseni, kaj šele poleti, ko se vali mlačna, ogreta tudi do 30 stopinj, res »nasesana« sonca.

Vse te južne svetlobe so se navzeli tudi steljniki, gozdne jase, praproti in breze. Vse to naravno staro razkošje, ki je zjedreno v svetlobi Župančičeve poezije, je tu doma. Tu se jutranje meglice zasanjano prilegajo livadam in gajem kakor oblaki nebu. Tu je tišina okoli slovesne Marijine cerkve na Žežlju, do katere prideš skozi 14 postaj križevga pota doli od Goleka pri Vinici, pa tudi človeški mrmot in vzklikanje in kramarski vzbuhi veselja in barantanja, kadar je okoli te cerkve romarski dan ali proščenje. Tu je svetla celo žeželjska Kalvarija, kadar spominja na belokrajnsko obarvano sceno iz opere Gorenjski slavček. Takrat slišiš in vidiš obilo *belega smeha*. Dol s Hrvaškega veje duh po tamkajšnji govorici, čisto bežno, komaj zaznavno, tako kot v Župančičevem pesniškemu jeziku. Od tega duha je ljubitelj slovenščine vznemirjen, podobno kot človek, ki lačen zazna vonj po tukaj slovečih pečenih janjcih. Bela krajina je čarobna v vsakem letnem času, prikazuje se nam nekako neobstočno. Tisti, ki so tu doma, se temu občutenju smejo smejeti.

Za izletnike so speljali pohodniško Župančičevo pot, ki pelje iz Vinice v Dragatuš – ali pa v obratno smer – in na kateri je zbrano vse, kar lahko najlepšega ponudi Bela krajina: drugačen kras, kot je drugje v Sloveniji, brezov kras bi mu lahko rekli, bogata podrast orlove praproti, lisičjaka in gob, še posebno pa Krajinski park Lahinja, širok tri kilometre v dalj in kilometer v šir, ki ima dva naravna rezervata in šest kulturnih spomenikov. Najbolj vabljivi so meandri in zatoki rečice Lahinje, ki tu prihaja na dan v več kraških izviri. Za sprehod okoli nje zelenijo prečudovite livade, ki jim Belokranjci pravijo lugi, seveda tudi polja in senožeti okoli prijaznih vasi Perudina, Hrast pri

Kip Otona Župančiča na vrtu njegove rojstne hiše na Vinici, odlično delo Jaka Savinška

Znamenita romarska cerkev Matere božje na Žežlju nad Vinico

Kanuisti, pogostni popotniki
mimo Vinice

Vinici, Belčji Vrh, Veliki in Mali Nerajec ter Pusti Gradac. Ta pot je markirana z Župančičevo podobo in je dolga 3 ure hoje.

Kdor hoče občutiti tisti prostor, ki je v sebi ohranil stotisočletja zemeljske zgodovine, zraven pa še stoletja belokrajnske zgodovine, mora vsekakor prehoditi Mamalovice ob poti, ki se z Žežlja najprej prebija skozi kraški gozd, potem pa se priključi glavni cesti, ki iz Vinice pelje k vasi Bojanci. Videl bo vse posebne značilnosti t. i. belokrajnskega ravnika: kraške vrtače, gozdne kotličice, prepade, žlebiče, uvale, zagatne in obviselne dolinice, rupe, jame, ponikalnice, gobe in brinje ter kraško pordelo ilovico. Hodil bo po sledovih divjih prašičev in po lisičjih okljukih. V ta za prebivanje surov svet so se leta 1593 zatekli begunci iz Bosne iz rodov Kordić in Vrlinić ter Srbi

Kakor da bi se ta sinička vzela
iz kakšne Župančičeve pesmi
o Cicibanu.

oziroma Črnogorci bodisi s porečja Bojane v Črni gori bodisi iz vasi Bojna v Vojni krajini – izročilo o njihovem poreklu ni enotno. Vsekakor so bili žrtve za Balkan tako značilnega etničnega čiščenja in so svoje poreklo označili z imenom Bojanci. Danes je v tej vasi že sedem priimkov. Z vsemi se lahko seznanite na lepem pokopališču ob pravoslavni cerkvi sv. Jurija. Večinoma bodo zapisani v cirilici, kar je lep znak zvestobe samim sebi in svojemu poreklu. Bojančani so zelo gostoljubni. Pripravite se, da boste spili kaj njihovega vina. In, morebiti, da se vključite v vesel pogovor z možaki,

Cesta čez samotne kraške
Mamalovice iz Vinice
v Bojance.

ki so večinoma uskoškega videza, če smemo tako poimenovati njihovo možatost, stasitost in isker pogled. Samo po sebi se jim bo zdelo umevno, da boste pohvalili lepoto njihovega kraja. Ponosni so na svojo obnovljeno vas, na svojo sirotno okolico, kjer je Bela krajina tudi podnevi videti kakor v mesečini (Župančič bi rekel: *sredi jase konji beli in na konjih tihe vile ...*). Imajo nekakšen star in moškoben čut za dobro soseseo, ki mora držati skupaj v dobrem in slabem. Če vas bodo prepričevali, da so Bojanci najlepša vas na Slovenskem, smete potrdite, da so. A le dodajte, da je pri nas sto najlepših vasi, ena gor ali dol.

Notranjost pravoslavne cerkve
sv. Jurija v Bojancih